

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas

Mokslinių tyrimų kryptis: onomastika.

DOI: doi.org/10.35321/all84-11

SKOLINTŲ VARDŲ SU BAIGMENIU *-ij-* KAITA LIETUVOS VARDYNE (KILMĖS ASPEKTAS)¹

The Development of Borrowed Names
Ending in *-ij-* in Lithuanian (Origin)

ANOTACIJA

Straipsnyje tiriamas skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventorių jų kilmės aspektu. Tarp tirtų vardų dominuoja lotyniški ir graikiški asmenvardžiai, labiausiai veikę vardyno kaitą. Kitos kilmės skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* nors ir buvo įvairūs, bet didelės vardyno dalies neapėmė. Iš visų laikotarpių išsiskyrė išlaisvintos Lietuvos laikotarpis, kai susidarė didžiausia tirtų vardų įvairovė ir ėmė mažėti rusų kalbos įtaka vardynui. Remiantis skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventoriaus pokyčiais, išskirti preliminarūs Lietuvos XX–XXI a. skolinto vardyno kaitos požymiai.

ESMINIAI ŽODŽIAI: lietuvių vardai, asmenvardžiai, skolinti vardai, vardai su baigmeniu *-ij-*, vardų mados.

ANNOTATION

The article deals with the inventory of Lithuanian borrowed names ending in *-ij-* from the point of view of their origin. Names of Latin and Greek origin clearly predominate. They had a major impact on the Lithuanian stock of proper names. Names of other origins were rather variegated, but they did not make a large part of the total of proper names. The period leading to the independence of Lithuania clearly stands out as being the one with

¹ Straipsnis parengtas pagal VLKK projektą *Lietuvos Respublikos piliečių vardai su priesaga -ij-: skolinimas ir darybos polinkiai*, Nr. K-5/2018.

the greater variety of names. In addition, Russian influence decreased. The changes in the inventory of borrowed names ending in *-ij-* allow us to preliminary highlight the main features of the development of Lithuanian borrowed names during the 20th–21st centuries.

KEYWORDS: Lithuanian names, personal names, borrowed names, names ending in *-ij-*, name trends.

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos (toliau – LR) piliečių vardyną sudaro įvairios kilmės asmenvardžiai. Šalia savos kilmės dvikamienių vardų, jų trumpinių ir apeliatyvinių vardų, plečiamų priesagomis, vaikams duodami skolinti asmenvardžiai, bei kuriami nauji vardai, perdirbus vartojamus onimus ar pasitelkus apeliatyvus. Iš šios įvairovės išsiskiria skolinti vardai su baigmeniu *-ij-*, plg. avd. *Eugenijus*, *Sofija*, paplitusi onimų grupė Lietuvoje: iš kitų kalbų perimti atskiri 435 moterų ir 312 vyrų asmenvardžiai (su pasikartojančiais – 214544 moterų ir 90996 vyrų vardai).

Skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* funkcionuoja XX–XXI a. Lietuvos vardyne šalia nepriesaginių įvairios kilmės vardų su baigmeniu *-ij-*, plg. avd. *Vilija* < *Vilija* up., *Venecija* < *Venecija* mst., *Žarija* < *žarija*, *Idilija* < *idilija*, ir skirtingos kilmės vedinių, plg. avd. *Audron-ijus* < *Audronis*, *Dovil-ija* < *Dovilė*, *Gabriel-ijus* < *Gabrielius*, *Just-ija* < *Justė*. Tai liudija ne tik šios struktūros vardų pamato įvairovę, bet ir skolintų asmenvardžių integraciją, dėl kurios baigmuo *-ij-* tapo naujų vardų formantu (Sinkevičiūtė 2018: 248)². Dėl išplitimo ir įtakos naujiems onimams susidaryti skolinti asmenvardžiai su baigmeniu *-ij-* pasirinkti analizės objektu.

Juos tiriant siekta nustatyti, kokios kilmės vardai sudaro analizuojamo vardyno branduolį, kaip kito jų inventorių ir kurie asmenvardžiai, jų grupės labiausiai veikė vardyno kaitą. Įgyvendinant šį tikslą kelti uždaviniai: 1. išskirti didžiausias nesikartojančių vardų grupes pagal kilmę ir aptarti jose vykusią onimų kaitą; 2. rasti labiausiai išplitusias pasikartojančių vardų grupes pagal kilmę, identifikuoti dažniausius jų narius bei apžvelgti jų kaitos ypatybes; 3. atskirti specifines vardų formas ir įvertinti jų įtaką vardyno pokyčiams. Pagal kaitą, vykusią skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventoriuje, norėta išryškinti ir galimus sisteminius XX–XXI a. Lietuvos skolinto vardyno pokyčius.

² Naujų vardų formantu *-ij-* yra tapęs ir Latvijos vardyne, žr. Balode, Plėsuma 2015: 237–238.

OBJEKTO SAMPRATA IR TYRIMO LAIKOTARPIAI

Tiriami LR pilietybę turinčių Lietuvos ir užsienio gyventojų vienanariai, plg. avd. *Vitalija, Virginijus*, ir kelianariai, plg. avd. *Ada Marija, Aurelijus Jonas*, vardai. Jų duomenys skaičiuoti kartu, prie vienanarių vardų pridėjus tų pačių asmenvardžių iš kelianarių įvardijimų skaičių. Detalesnė statistika randama svetainėje *vardai.vlkk.lt*.

Vardai rinkti iš LR piliečių vardų registro, 2006 m. gauto iš Gyventojų registro tarnybos, tarpininkaujant Valstybinei lietuvių kalbos komisijai, ir pildyto iki 2018 m. (imtinai). Ne visi asmenvardžiai įtraukti į tyrimą, nes gautas XX–XXI a. onimų rinkinys neapėmė mirusių žmonių vardų. Todėl asmenvardžiai nerodo kiekybinės statistikos, nors jų dažnumas atspindi vardų populiarumo polinkius.

Viso laikotarpio (toliau – VL) vardais vadinti asmenvardžiai, duoti vaikams nuo XX a. pradžios iki 2018 m. (imtinai). Taip pat išskirti vardai, kuriais pavadinta:

– Nepriklausomos Lietuvos laikotarpiu (toliau – NLL); tai yra 1918–1939 m. duoti vardai, kai Lietuva buvo nepriklausoma, ir prie jų priskirti ankstesniais nei 1918 m. bei 1940–1943 m. duoti vardai, laikyti pereinamųjų laikotarpių asmenvardžiais.

– Sovietmečio laikotarpiu (toliau – SL); tai yra 1944–1985 m. duoti vardai, kai Lietuva buvo okupuota Sovietų Sąjungos, nuo jų atskyrus 1986–1989 m. duotus vardus, kai Lietuvoje dominavo nepriklausomybės dvasia, kadangi tokia sovietmečio samprata yra istorikų darbuose, plg. Švedas (2009).

– Išlaisvintos Lietuvos laikotarpiu (toliau – ILL); tai yra 1990–2018 m. duoti vardai, kai Lietuva tapo nepriklausoma ir, minėta, prie jų priskirti ankstesnio laikotarpio – 1986–1989 m. vardai³.

Laikotarpiai skirti siekiant atskleisti XX–XXI a. vardų bruožus ir manant, kad vardyno kaita priklauso nuo visuomenės, kultūros ir politikos raidos, kurią veikia ir kitos priežastys – religija, tautiškas, giminystės ryšiai, socialinė klasė (Gerhards 2010). Vardyno pokyčiai tirti analizuojant atskirų ir pasikartojančių asmenvardžių kilmės grupių procentines dalis bei jų kaitą atskirais laikotarpiais. Taip siekta parodyti jo įvairovę ir vardų davimo polinkius tiriamų onimų visuomenos kontekste.

³ Tokiais pačiais periodais tirti lietuvių gamtiniai vardai ir deminutyvinės priesagos *-ut-* vediniai (Sinkevičiūtė 2018; 2020).

Tyrimo objektas – skolinti vardai su baigmeniu *-ij-*, perimti iš kitų kalbų ir prigiję Lietuvos vardyne: turi lietuvių kalbos sistemą atitinkančias formas, plg. avd. *Aurelija, Lijus, Remigijus, Rija*. Dėl formos ir kilmės kartu analizuoti vardų variantai, trumpiniai su baigmeniu *-ij-*, atsiradę aferezės būdu, plg. avd. *Licija* < *Felicija*, *Natolijus* < *Anatolijus*, *Tilija* < *Otilija*. Skolintų vardų kilmė nustatyta ir paskelbta LVKŽ, svetainėje *vardai.vlkk.lt*, todėl toliau nekartota, išskyrus atskirus atvejus. Tirtą inventorių sudarė visi lietuvių kalbos sistemą atitinkantys LR piliečių vardai, tarp kurių buvo ir LR piliečiams, kurių lietuvių kalba nėra gimtoji, duotų asmenvardžių⁴. Todėl tyrimo rezultatai rodo visos Lietuvos vardyne kaitos polinkius.

Identifikuojant tyrimo objektą problemiška buvo skirti priesagų vedinius, nes dalis pabaigos *-ij-* turinčių vardų gali būti ne tik skolinti, bet ir lietuvių kalboje susidarę priesagų vediniai. Jų skyrimo kriterijais pasirinkta asmenvardžių kontekstas ir atskirais atvejais kalbės⁵, iš kurios galėjo būti perimtas vardas, įtaka.

Tuo remiantis vediniais laikyti onimai, egzistuojantys šalia vardų, kurie turi tokį patį kamieną su kitu baigmeniu, o Lietuvoje paplitę jų pamatu galintys būti asmenvardžiai. Dėl to vediniais laikyti, pavyzdžiui, avd. *Alfonsija*, nes Lietuvoje duoti avd. *Alfonsas, Alfonsa, Alfonsė*, taip pat *Alfonsina*, nors prancūzų, anglų kalbose vartojamas avd. *Alphonsia* (BTN, NB), ar avd. *Alvenija*, nes Lietuvoje duoti avd. *Alvis, Alva, Alvė*, taip pat *Alvita, Alveta*, nors anglų kalboje vartojamas avd. *Alvenia* (BTN). Skolinta avd. *Alfonsija, Alvenija* kilmė laikyta antrine, šie vardai į tiriamų onimų inventorių netraukti.

Dėl susidarymo konteksto skolintais laikyti onimai, kurie baigmeniu *-ij-* išplėsti toje kalboje, kurioje atsirado, ar yra kitos lyties asmens vardai, padaryti iš to paties kamieno vardo. Dėl to skolintu laikytas, pavyzdžiui, avd. *Nadija*, kuris yra slaviškas vardas, susidaręs arba rusų kalboje iš avd. *Nadežda* trumpinio *Nadia*, arba perimtas iš ukrainiečių (Trijniak 2005: 244), nors Lietuvos vardyne yra avd. *Nada, Nadė*. Skolintiems vardams priskirtas avd. *Marcelija*, padarytas pagal Lietuvoje vartojamą avd. *Marcelijus*, kuris su priesaga perimtas iš lotynų kalbos (LVKŽ 228), nors Lietuvoje duoti avd. *Marcela, Marcelė, Marcus, Marcellis*, taip pat *Marcelina*. Kai vardas su baigmeniu *-ij-* yra plačiai paplitęs keliose kalbose, tokie asmenvardžiai taip pat laikyti skolintais. Toks yra,

⁴ Į onimų inventorių netrauktos lietuvių kalbai nebūdingos vardų formos, neturinčios įprastų lytį rodančių galūnių ar užrašytos raidžių samplaikomis, šnekamojoje lietuvių kalboje vartojami vardų variantai ar jų perdirbiniai, išskyrus rekomendavimo tradiciją vadinti vaikus turinčius asmenvardžius (žr. LVKŽ), plg. avd. *Kastancija* šalia *Konstancija*, bei vietovardiniai asmenvardžiai, plg. avd. *Kaspija* < *Kaspija*, plg. *Kaspijos jūra*.

⁵ XX a. skolintą vardiną labiausiai veikė rusų, o nuo XX a. pabaigos – anglų, italų kalbos, žr. toliau.

pavyzdžiui, avd. *Evija*, vartojamas anglų, plg. avd. *Evia* (BTN, NB), italų, plg. avd. *Evia* (De Felice 1996: 162), latvių, plg. avd. *Evija* (Siliūš 1990: 122), ir kitur, nors Lietuvoje paplitęs avd. *Eva*. Priesaginė tokio pobūdžio vardų daryba laikyta antrine, o šie onimai tirti kartu su kitais skolintais vardais.

Dėl to skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventorius yra sąlygiškas, nes dalis vardų galėjo atsirasti dėl kitų priežasčių nei manyta. Nors nėra tikslios XX a. vardų kiekybinės statistikos, bet išskirti tyrimo laikotarpiai padeda išryškinti vardų kaitos polinkius ir liudija bendrus atskirų periodų vardyno bruožus.

SKOLINTŲ VARDŲ TYRIMO BŪKLĖ LIETUVOJE

Skolinti Lietuvos vardyno asmenvardžiai nėra sulaukę nuoseklios analizės: trūksta darbų, kuriuose tiriama atskira skolintų vardų kilmės ar struktūros grupė. Dėl to apie pokyčius skolintų asmenvardžių inventoriuje žinoma mažai.

Skolintų iš kitų kalbų asmenvardžių Lietuvoje pasitaikydavo iki 1387 m. krikšto (Zinkevičius 2005; 2008: 343–351), po kurio šie vardai plito ir įsitvirtino vardyne. Vitalija Maciejauskienė (1991: 31–49) nustatė, kad formuojantis dvinarei lietuvių įvardijimo sistemai asmenų įvardijimuose, užrašytuose nuo XVII a., pirmojo nario pozicijoje dominavo krikšto vardai, visuotinai vartoti nuo XVIII a. Iki XX a. pradžios vaikų vardai buvo krikštavardžiai, vėliau radosi tautinių asmenvardžių, naujų skolintų vardų, perdirbinių, vedinių bei sukurtų vardų.

Iš istorijos šaltinių matyti, kad skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* Lietuvoje plito po krikšto ir atskiri asmenvardžiai išpopuliarėjo įsitvirtinus krikščionybei. Zigmąs Zinkevičius (1977: 52) nustatė, kad XVII a. pradžioje Vilniaus mieste buvo dažni graikiškas avd. *Sofija* ir lotyniškas avd. *Liucija*. Pagal Liudą Jovaišą (2005: 147–184), XVII a. pirmos pusės Lietuvos krikšto metrikuose dažniausiai pasitaikydavo moterų graikiški avd. *Sofija*, *Anastazija* ir lotyniški avd. *Apolonija*, *Liucija*, *Cecilija*, o vyrų vardyne atskiruose regionuose dažnesni buvo hebrajiški avd. *Elijas*, *Zakarijas*. Jie rodo, kad skolintiems asmenvardžiams įsitvirtinus moterų vardyne atsirado dažnų skolintų vardų su baigmeniu *-ij-*, o šio baigmens onimai neišplito vyrų vardyne.

XVII a. moterų vardų mados keitėsi greičiau nei vyrų (Zinkevičius 1977: 52–53), kas liudija universaliją, matomą iš kitų kalbų vardų, nes visuotinai vyrų vardynas yra pastovesnis (Alford 1988: 150–155). Moterų vardų kaita pastebima iš XVII a. antros pusės Vilniuje padidėjusio lotyniško avd. *Konstancija* (Zinkevičius 1977: 52–53), Nemunaičio parapijoje – lotyniško avd. *Rozalija* (Jegelevičius 2002: 299) ir sumažėjusio anksčiau minėtų moterų vardų

populiarumo. Taigi XVII a. antroje pusėje skolinti vyrų vardai su baigmeniu *-ij-* išliko retesni už moterų, o moterų vardyne dažniausi buvo graikiški, lotyniški skolinti asmenvardžiai.

XVIII–XIX a. Lietuvos vardų dažnumas nėra tirtas. Nustatyta, kad XX a. pabaigoje – XXI a. dažni lotyniški mergaičių naujagimių avd. *Viktorija, Emilija* (Sinkevičiūtė 2012; 2014a), o skolinti berniukų naujagimių asmenvardžiai su baigmeniu *-ij-* nėra išplitę (Sinkevičiūtė 2012; 2014). Tai rodo, kad Lietuvoje ir vėlesniais amžiais yra populiarių skolintų moterų vardų su baigmeniu *-ij-*, dažniausiai lotyniškų ir graikiškų asmenvardžių, o vyrų vardyne dažnumu, kaip ir anksčiau, šiek tiek išsiskiria hebrajiški skolinti asmenvardžiai su baigmeniu *-ij-*.

Tiriant Lietuvos skolintus vardus dėmesio skirta išplitusiems asmenvardžiams su baigmeniu *-ij-*. Vienas jų yra avd. *Marija*, kurio vartojimą Vakarų ir Bizantijos kultūrose, atėjimą į Lietuvą, kilmę ir variantus lietuvių tarmėse aptarė Antanas Salys (1983: 101–104)⁶. Dalies tirtų vardų kilmė pristatyta LVKŽ, kur pateikta ir tarminių variantų, o asmenvardžiai iš LVKŽ yra tapę rekomendavimo vartoti tradiciją turinčiais vardais. Zinkevičius (2008: 352–483) taip pat pateikė dalies skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* kilmę⁷, o visų skolintų vardų, vaikams duotų XX–XXI a., kilmė nurodyta svetainėje *vardai.vlkk.lt*, kur pateikta jų trumpinių, variantų. Taigi skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventorių yra identifikuotas.

Pridurtina, kad XX–XXI a. tarp kalbos kultūros požiūriu vertintų vardų pateko ir skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-*. LVKŽ pateikti neišplitę, pavyzdžiui, avd. *Honorijus, Asterija*, laikyti svetimais lietuvių kalbai (Maciejauskienė 1989: 83). Jonui Klimavičiui (2004: 16–25) atrodė, kad indentifikacinės vardo funkcijos neturi, pavyzdžiui, avd. *Adrija, Sidonija, Amelijus, Livijus*. Tokios tyrėjų pastabos liudija pastangas saugoti lietuvių vardyną nuo kitų kalbų vardų įtakos. Kita vertus, toks jų vertinimas rodo, kad dalis asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* nėra išplitę ir dėl to atrodo neįprasti.

Taigi skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventorių nustatytas, nors tirtas nedaug. Nuo krikščionybės priėmimo Lietuvoje išplitę šio baigmens onimai yra būdingesni moterų vardynui. Nors asmenvardžių mados keitėsi, bet moterų vardyne dažniausi buvo graikiški, lotyniški, o vyrų – kiek dažniau pasitaikė hebrajiški vardai.

⁶ Salys (1983: 81–86) pristatė avd. *Jurijus*, lietuviams įprasto avd. *Jurgis* varianto, užrašymo polinkius, aptardamas kilmę ir paplitimo kitose kalbose istoriją. Taip pat Salio (1983: 118–122) pateiktame avd. *Motiejus* apraše minimas nuo XX a. pabaigos Lietuvoje paplitęs jo variantas *Matijus, Matijus*.

⁷ Paminėjo ir iš jų atsiradusias pavardes, bet jos Lietuvos vardyne nėra dažnos.

SKOLINTI VARDAI SU BAIGMENIU *-ij-*
PAGAL KILMĘ

Skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* yra susidarę įvairiose kalbose. Graikiški ir lotyniški asmenvardžiai su baigmeniu *-ij-*, kurių dalis išplito Lietuvoje nuo XVII a., susiformavo šių kalbų apeliatyvus išplėtus priesaga lot. *-ius*, gr. *-ιος*, be kitų, turėjusia patroniminę funkciją ir įėjusia į sudurtinių priesagų, su kuriomis sudaromi asmenvardžiai, sudėtį (Leumann 1977: 288–302; Weiss 2009: 274–278). Tokios struktūros onimai dažni visos Europos vardus veikusiame romėnų vardyne (Salway 1994: 136–137), o pagal juos pridėdant baigmenį *-ius* lotyninti kiti vardai (Gottschald 1982: 61–63).

Daugelis iki XX a. vidurio Lietuvos skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* perimti iš kaimynų vakarų ir rytų slavų, kur atsiskyrus katalikų ir pravoslavų religijoms įsitvirtino skirtingi šventųjų vardai, nusistovėjo nevienodos jų formos dėl kalbos raidos ir formų vartojimo tradicijos (Biryla 1966; Malec 1994; Slednikov 2013: 266–267; Leibring 2016: 204). Daugelis lietuvių krikščioniškų asmenvardžių formų yra perimtos iš lenkų vardyno, kur patekę skolinti vardai su *-ius* patyrė daug pokyčių (Malec 1994: 68–71; su literatūra). Dėl to lenkų, kartu ir lietuvių, krikščioniškų vardų formos skiriasi nuo kitų kalbų vardų formų.

Asmenvardžiai su pabaigos *-ij-* dažni rusų, baltarusių ir kitose rytų slavų kalbose, o moterų ir vyrų vardai skiriasi vien galūne (Biryla 1966: 324; Suslova, Superanskaja 1991: 11, 100). Pridėjus baigmenį *-ij-* rusų kalboje radosi ir naujų vardų, kurie plito į kitas kalbas. Šiuos onimus sunku skirti nuo priesagų vedinių, susidariusių lietuvių kalboje (žr. anksčiau). Lietuvoje paplitę ir daugiau skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-*, perimtų iš kitų kalbų, plg. avd. *Mija, Marija, Sandija, Tobijas*, kas rodo vardyno įvairovę.

Dalis naujų skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* Lietuvoje vartojami nuo XX a. pabaigos, nes sustiprėjus medijų įtakai⁸ asmenvardžiai intensyviau skolinami tiesiogiai iš kitų kalbų, dažniausiai – iš anglų (Gerhards, Hackenbroch 2000: 518–520). Nors vaikai dažnai vadinami giminių, draugų ar svarbių asmenų asmenvardžiais, bet vardų jiems ieškoma ir knygoje, internete skelbiamuose onimų sąrašuose (Blount 2015: 621–623). Dėl to didėja naujų skolintų vardų skaičius. Tokia kaita yra įprastas reiškinys, nes tikrinė leksika iš vienos kalbos į kitą perima lengviau nei bendrinė leksika (Ainiala, Saarelma, Sjöblom 2016: 136–137).

Skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* buvo sugrupuoti ir išskirtos lotyniškos, plg. avd. *Remigijus, Virginija*, graikiškos, plg. avd. *Egidijus, Stefanija*, hebrajiškos, plg.

⁸ Per medijas ne tik plinta nauji vardai, bet jos turi įtakos individualizuojant tėvų įgytas vardų asociacijas ar sukuria vardų įvaizdžių stereotipus visuomenėje (Vandebosch 1998: 244–247).

avd. *Solomonija, Zacharijus*, germaniškos, plg. avd. *Amelija, Otiljus*, slaviškos, plg. avd. *Nadija, Radijus*, romaniškos, plg. avd. *Alicija, Ksaverijus*, paplitusių iš Rytų kalbų, plg. avd. *Sandijus, Varakija*, skirtingų kilmės aiškinimų, plg. avd. *Arijus, Otolija*, ir kitos kilmės asmenvardžių grupės. Šioms grupėms priskirti iš minėtos kilmės vardų aferezės būdu atsiradę trumpiniai, plg. avd. *Femija* < *Eufemija*, ar trumpesni onimų variantai, plg. avd. *Nastasija* < *Anastasija*, turintys pabaigos *-ij-*. Dalis du kilmės aiškinimus turinčių vardų, kurie yra ir dažnų asmenvardžių trumpiniai, susidarę dėl išplitusio skolinto vardo su baigmeniu *-ij-*, plg. avd. *Marija* < *Marijona*, priskirti vien pastarojo kilmės grupei, nes antra kilmė implikuota vardo populiarumo.

Lotyniškų, graikiškų, hebrajiškų, germaniškų ir slaviškų vardų grupės įprastai skiriamos ir kitų tyrėjų darbuose dėl didelės sudaromos jų dalies ir įtakos Lietuvos vardynui (LVKŽ; Zinkevičius 2008: 343–483). Kitos išskirtos grupės sudarytos pagal tiriamų vardų davimo polinkius.

Romanų kalbose susidariusius asmenvardžius, patenkančius į bendrą skolintų vardų būrį (LVKŽ; Zinkevičius 2008: 480–483), pasirinkta išskirti į vieną grupę, nes onimus jungia kalbų giminystė, o jų vis dažniau pasitaiko lietuvių (Sinkevičiūtė, Griniūtė 2014), kaip ir kitų Europos kalbų, pavyzdžiui, vokiečių (Gerhards 2010: 130–146), varduose. Tiriant skolintus asmenvardžius su baigmeniu *-ij-* rasti iš italų, plg. avd. *Ornelija, Salezijus*, ispanų, plg. avd. *Ksaverijus, Nurija*⁹, prancūzų, plg. avd. *Alicijus, Aliodija*, ir portugalų, plg. avd. *Romarija*, kalbų kilę vardai.

Į vieną grupę išskirti Rytų kultūros šalyse susidarę onimai, ryškinant tolimą jų susidarymo arealą. Pagal Lietuvoje paplitusius asmenvardžius, ši grupė apima arabiškos, plg. avd. *Razija*, iranietiškos (persiškos), plg. avd. *Darija, Darijus*, ir indiškos, plg. avd. *Prija, Sandijus*, kilmės vardus. Šios grupės pasikartojančių onimų daugumą (93,4 proc. moterų ir 99,8 proc. vyrų asmenvardžių) sudaro avd. *Darija, Darijus*¹⁰, kas rodo periferinį kitų vardų pobūdį ir graikų kalbos įtaką vardynui. Dar atskirti asmenvardžiai, turintys kelis, dažniausiai – du, lygia-verčius kilmės aiškinimus. Tokiu būdu siekta išryškinti keliakilmių vardų dalies dydį vardyne.

Kilmės grupėmis suskirstytų VL, NLL, SL ir ILL moterų (lentelėse – M) ir vyrų (lentelėse – V) asmenvardžių, pirma atskirų vienetų, skliaustuose – su pasikartojančiais vardais, skaičiai tiriamais laikotarpiais pateikti 1 lentelėje. Iš jos matyti procentinės skirtingos kilmės asmenvardžių dalys, pirma nurodžius atskirų vienetų, skliaustuose – su pasikartojančiais vardais dalis. Paskutinė vertikali grafa skirta kiekvieno laikotarpio vardų skaičiams ir jų dalims nurodyti.

⁹ Apie ispanų kilmės vardus LR piliečių vardyne žr. Sinkevičiūtė, Griniūtė 2014.

¹⁰ Avd. *Darijus*, iš kurio atsirado moters vardo forma *Darija*, iš persų kalbos perimtas į graikų kalbą, iš kurios kartu su kitais graikiškais vardais išplito į kitas kalbas (BTN).

1 LENTELĖ. Skolinti asmenvardžiai su baigmeniu -ij- pagal kilmės grupes

Vardai pagal kilmę	Lytis	Lotyniški vardai	Graikiški vardai	Hebrajiški vardai	Germaniški vardai	Slaviški vardai	Romaniški vardai	Rytų kalbų vardai	Skirtingų kilmės aiškinių vardai	Kitos kilmės vardai	Iš viso
NILL vardai	M	97 (24577) 35,8 % (36,2 %)	114 (28439) 42,1 % (41,8 %)	10 (13279) 3,7 % (19,5 %)	5 (538) 1,8 % (0,8 %)	7 (36) 2,6 % (0,1 %)	5 (871) 1,8 % (1,3 %)	12 (66) 4,4 % (0,1 %)	20 (154) 7,4 % (0,2 %)	1 (2) 0,4 % (0 %)	271 (67962) 100 %
	V	55 (977) 32,7 % (26,5 %)	82 (2639) 48,8 % (71,6 %)	15 (49) 8,9 % (1,3 %)	3 (3) 1,8 % (0,1 %)	5 (7) 3 % (0,2 %)	1 (2) 0,6 % (0,05 %)	1 (2) 0,6 % (0,05 %)	6 (7) 3,6 % (0,2 %)	0 (0) 0 % (0 %)	168 (3686) 100 %
SL vardai	M	101 (52582) 36,1 % (66,2 %)	110 (14521) 39,3 % (18,3 %)	5 (10611) 1,8 % (13,3 %)	6 (433) 2,1 % (0,5 %)	4 (50) 1,4 % (0,1 %)	7 (832) 2,5 % (1 %)	21 (141) 7,5 % (0,2 %)	22 (292) 7,9 % (0,4 %)	4 (5) 1,4 % (0)	280 (79467) 100 %
	V	72 (30781) 36,7 % (48,9 %)	89 (31608) 45,4 % (50,2 %)	10 (24) 5,1 % (0 %)	2 (22) 1 % (0 %)	4 (18) 2 % (0 %)	3 (3) 1,5 % (0 %)	1 (293) 0,5 % (0,5 %)	1 (235) 6,1 % (0,4 %)	12 (20) 1,5 % (0 %)	3 (20) 1,5 % (0 %)
ILL vardai	M	85 (45786) 36,2 % (68,3 %)	71 (7198) 30,2 % (10,7 %)	15 (6240) 6,4 % (9,3 %)	9 (2778) 3,8 % (4,2 %)	2 (13) 0,9 % (0 %)	11 (293) 4,7 % (0,4 %)	13 (1085) 5,5 % (1,6 %)	23 (3714) 9,8 % (5,5 %)	6 (8) 2,5 % (0 %)	235 (67115) 100 %
	V	72 (12595) 45,6 % (51,8 %)	42 (7469) 26,5 % (30,7 %)	12 (125) 7,6 % (0,5 %)	4 (22) 2,5 % (0,1 %)	0 (0) 0 % (0,1 %)	3 (99) 2,2 % (0,1 %)	2 (226) 1,3 % (0,9 %)	2 (3852) 13,3 % (15,9 %)	21 (11) 0,3 % (0,1 %)	2 (11) 1,3 % (0,1 %)
VL vardai	M	144 (122945) 33,1 % (57,3 %)	166 (50158) 38,2 % (23,4 %)	18 (30130) 4,1 % (14 %)	10 (3749) 2,3 % (1,8 %)	9 (99) 2,2 % (0,1 %)	13 (1996) 3 % (0,9 %)	32 (1292) 7,4 % (0,6 %)	33 (4160) 7,6 % (1,9 %)	10 (15) 2,3 % (0 %)	435 (214544) 100 %
	V	109 (44353) 34,9 % (48,8 %)	130 (41716) 41,7 % (45,8 %)	25 (198) 8,1 % (0,2 %)	6 (47) 1,9 % (0,1 %)	6 (25) 1,9 % (0 %)	5 (11) 1,6 % (0 %)	2 (521) 0,6 % (0,6 %)	26 (4094) 8,3 % (4,5 %)	3 (31) 1 % (0 %)	312 (90996) 100 %

SKOLINTŲ VARDŲ SU BAIGMENIU *-IJ-* ĮVAIROVĖ IR JOS KAITA

Tiriamos vardyno branduolį sudaro nesikartojantys graikiški ir lotyniški vardai, o asmenvardžių įvairovė jų grupėse yra didžiausia (žr. 1 lentelę). Kartu šie onimai apima 71,3 proc. moterų ir 76,6 proc. vyrų VL asmenvardžių, o lotyniškų vardų grupės (33,1 proc. moterų ir 34,9 proc. vyrų VL vardyno) įvairovė didesnė nei graikiškų vardų grupės (38,2 proc. moterų ir 41,7 proc. vyrų VL vardyno).

Graikiškų vardų grupės dalis vardyne mažėjo nuo SL. Iki ILL moterų ir vyrų graikiškų onimų dalys kito panašiu tempu, bet vėliau graikiškų vardų dalis mažėjo daugiau, ypač vyrų vardyne. Taigi intensyviausi graikiškų asmenvardžių kaitos procesai vyko ILL, ryškiau – vyrų vardyne. Nuo SL augo lotyniškų asmenvardžių dalis. Lotyniški moterų vardai buvo stabilesnė asmenvardžių grupė, augusi pamažu. Vyrų lotyniškų vardų dalis, NLL mažesnė už moterų, didėjo intensyviau ir išaugo ILL, kai apėmė didesnę vyrų vardyno dalį nei tos pačios kilmės moterų vardų. Dėl to vyrų vardynas skiriasi nuo moterų intensyvesniu lotyniškų vardų dalies didėjimu, ryškiausiu ILL. Taigi pokyčiai tirtame graikiškame ir lotyniškame vyrų vardyne XX–XXI a. buvo ryškesni nei moterų, o iš visų laikotarpių išsiskiria ILL, kai įvairovės požiūriu dominuojančiose vardų grupėse vyko intensyviausia onimų kaita.

Kitos kilmės nesikartojančių vardų įvairovė yra mažesnė VL, o iš jų dydžiu išsiskiria skirtingų kilmės aiškinimų onimų grupė moterų (kartu su Rytų kalbų vardų grupe) ir vyrų (kartu su hebrajiškų vardų grupe) vardyne. Nuo SL didėjo skirtingų kilmės aiškinimų vardų grupės dalis, intensyviausiai ILL ir ryškiau vyrų vardyne. SL mažėjo hebrajiškų vyrų vardų dalis, vėliau augusi ILL, o moterų vardyne iš Rytų kalbų perimtų asmenvardžių įvairovė didžiausia buvo SL¹¹. Taigi aptartų vyrų vardų grupių įvairovė labiausiai augo ILL, o moterų vardų įvairovė kito skirtingai.

Likusios nesikartojančių vardų grupės apėmė dar mažiau vardyno. Nuo SL didėjo romaniškų vardų dalis, sudariusi didesnę dalį moterų nei vyrų vardyne, mažėjo slaviškų vardų dalis. Germaniškų vardų, būdingesnių moterims, dalis nuo SL didėjo moterų vardyne, o vyrų vardyne SL mažėjo, ILL – augo. Hebrajiškų moterų ir iš Rytų kalbų perimtų vyrų asmenvardžių dalys SL mažėjo, o ILL – augo. Šie pokyčiai buvo neryškūs dėl mažo grupės sudarančių atskirų

¹¹ Išskyrus avd. *Darija*, daugeliu atskirų šios grupės vardų SL pavadintos mergaitės, kurių tėvai ne-registravo kaip lietuvių tautybės.

vardų skaičiaus, bet iš jų matyti, kad ILL didėja daugelio vardų grupių, išskyrus slaviškų, įvairovė.

Taigi ištyrus nesikartojančių skolinčių asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* kilmės grupes nustatyta, kad VL didžiausia onimų įvairovė yra graikiškų ir lotyniškų vardų grupėse. Kiti asmenvardžiai apima mažiau nei trečdalį nesikartojančių onimų, o iš jų didžiausia yra skirtingų kilmės aiškinimų vardų grupė. Tai liudija didžiausią tos pačios kilmės moterų ir vyrų nesikartojančių vardų įvairovę, nes kitas moterų ar vyrų vardynui būdingesnes grupes sudaro gerokai mažiau nesikartojančių onimų.

Nors vardų inventorius pokyčiai ryškesni mažesniame vyrų vardyne, bet nesikartojančių vardų kaita didžiausiose moterų ir vyrų vardų grupėse vyko panašiai. VL didėjo lotyniškų, skirtingų kilmės aiškinimų, romaniškų, mažėjo – graikiškų, slaviškų asmenvardžių grupės, o hebrajiškų vardų grupė, sumažėjusi SL, augo ILL. Kitose moterų ir vyrų vardų grupėse pokyčiai vyko skirtingai, bet jų įvairovė, išskyrus iš Rytų kalbų perimtų moterų vardų grupę, didėjo ILL. Tai rodo, kad ILL ryškiausiai didėja daugelio nesikartojančių vardų grupių įvairovė, išskyrus graikiškų, slaviškų ir moterų vardyne iš Rytų kalbų perimtų vardų grupes. Asmenvardžių įvairovės didėjimas ILL sietinas su daugelyje kalbų vis labiau nuo XX a. pabaigos įsigalinčia mada – suteikti vaikui unikalų vienetinį vardą (Bush 2020: 141–142).

SKOLINTŲ VARDŲ SU BAIGMENIU *-IJ-* PAPLITIMAS IR JO KAITA

Kaip matyti iš 1 lentelės, didžiausios Lietuvoje yra pasikartojančių lotyniškų ir graikiškų vardų grupės: didesnę VL vardyno dalį apima lotyniški asmenvardžiai (57,3 proc. moterų ir 48,8 proc. vyrų vardų), o graikiškų – mažiau (23,4 proc. moterų ir 45,8 proc. vyrų vardų). Tai rodo, kad pasikartojantys lotyniški vardai yra didesnio dažnumo nei graikiški, būdingesni moterims, o lotyniškų ir graikiškų vyrų vardų dalys vardyne yra panašios. Šių grupių onimai, kartu apimantys 80,7 proc. moterų ir 94,6 proc. vyrų VL vardyno, matomai dominuoja kitų vardų grupių atžvilgiu.

VL didėjo pasikartojančių lotyniškų vardų dalis. Labiausiai ji augo SL, o vėliau plėtėsi lėčiau.

Moterų vardyne avd. *Valerija* 6065¹², *Emilija* 5573, *Julija* 2556, *Liucija* 1728, *Viktorija* 1552, *Natalija* 1486, *Felicija* 1026 populiarumas lėmė lotyniškų vardų

¹² Nurodomas aptariamam laikotarpiui duotų vardų skaičius, kartu įtraukus ir kelianarių vardų narius.

dalies dydį NLL. SL dažni buvo avd. *Natalija* 5343, *Viktorija* 4875, *Julija* 3621, *Valerija* 3305, *Liucija* 2047, *Emilija* 1652, plito avd. *Virginija* 14616, *Vitalija* 4770, *Aurelija* 3409, *Lilija* 3576, *Lucija* 1148. Dėl išaugusio dalies lotyniškų asmenvardžių populiarumo ir plitusių anksčiau retų vardų ši vardų grupė didėjo SL, nors pasitaikė ir onimų, kurių ankstesnis populiarumas SL mažėjo. ILL dažni išliko avd. *Viktorija* 13322, *Emilija* 9763, *Julija* 3945, *Aurelija* 3112, *Vitalija* 1164, plito avd. *Patricija* 2698, *Kornelija* 2666, *Silvija* 1607. Taigi ILL lotyniškų vardų dalis didėjo dėl tradicijos mergaitėms duoti XX a. pirmos pusės vardus, augusio avd. *Viktorija* populiarumo ir plitusių anksčiau retų vardų.

NLL skolintų vyrų vardų su baigmeniu *-ij-* buvo nedaug, nors lotyniški asmenvardžiai priklausė to meto vyrų vardų daugumai. NLL dažniausi buvo lotyniški avd. *Pijus* 179, *Valerijus* 145, *Vitalijus* 103, *Virgilijus* 98, *Remigijus* 68. SL lotyniškų vardų dalis išaugo padidėjus nuo NLL duodamų avd. *Virginijus* 8140, *Remigijus* 7455, *Vitalijus* 4579, *Virgilijus* 2889, *Valerijus* 2673, *Aurelijus* 1787, *Marijus* 1011 dažnumui. ILL daugelio anksčiau paplitusių SL lotyniškų vardų, iš kurių populiariausi liko avd. *Remigijus* 1306, *Vitalijus* 1300, dažnumas mažėjo, nors augo avd. *Pijus* 2638, *Emilijus* 1015, iš dalies avd. *Ovidijus* 1393 populiarumas. Kad lotyniški vardai išliko vyrų vardyno branduolio dalis ILL, lėmė atskirų asmenvardžių dažnumas bei sumažėjęs bendras skolintų vardų su *-ij-* baigmeniu skaičius.

Taigi lotyniškų vardų grupė apėmė didžiausią pasikartojančių onimų dalį VL. Kai vieni lotyniški vardai prarado populiarumą, plito kiti lotyniški asmenvardžiai, stiprinę dominacinį šios kilmės vardų pobūdį. Šis reiškinys gerai matomas SL, labiau moterų vardyne. ILL lotyniški vardai išliko dažni, nes susiformavo tradicija vaikus, ypač mergaites, vadinti NLL dažnais vardais, kurių dalis ILL tapo labai populiari. ILL skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* dažnumas nors ir mažėjo, labiau vyrų vardyne, bet pasikartojančių lotyniškų vardų grupė išliko didžiausia.

Kitaip nei lotyniškų, pasikartojančių graikiškų vardų dalis mažėjo VL. Graikiški vardai buvo būdingesni vyrų vardynui.

Graikiškų moterų vardų dažnumą NLL lėmė avd. *Zofija* 6326, *Stefanija* 5483, *Eugenija* 4845, *Leokadija* 1871, *Sofija* 1705, *Anastazija* 1463, *Lidija* 1325, *Apolonija* 1162 populiarumas. SL graikiški vardai apėmė mažesnę vardyno dalį, nes silpo dažniausių avd. *Eugenija* 3105, *Zofija* 2084, *Stefanija* 1662, *Leokadija* 1361 populiarumas, o atvejų, kai graikiški vardai tapo pastebimai populiariesni nei NLL, plg. avd. *Lidija* 1804, buvo mažai. ILL toliau mažėjo daugelio anksčiau dažnų graikiškų vardų populiarumas, ir dažnumu išsiskyrė vien avd. *Sofija* 2628, *Anastasija* 2230. Tai rodo, kad daugelis NLL dažnų graikiškų moterų vardų vėliau prarado populiarumą ir dažni liko atskiri asmenvardžiai, išlaikę grupės dydį vardyne.

NLL dažniausi buvo graikiški vyrų avd. *Eugenijus* 586, *Anatolijus* 393, *Vasilijus* 365, *Jurijus* 183, *Jevgenijus* 179, sudarę aptariamų onimų daugumą. SL didėjo avd. *Eugenijus* 4513, *Jurijus* 2657, *Anatolijus* 1732, *Genadijus* 1391, *Jevgenijus* 1240 skaičius, plito nuo NLL duodami avd. *Egidijus* 9830, *Nerijus* 7470. Nors graikiški vardai išplito SL, bet padidėjus visų skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* skaičiui ir dažnumui, jie apėmė mažesnę vardyno dalį nei NLL. Graikiškų onimų populiarumas mažėjo ILL, o jų dalį vardyne lėmė avd. *Egidijus* 2932, *Nerijus* 2879 dažnumas. Nuo NLL plitusių graikiškų vyrų vardų populiarumas mažėjo vėliau, o šios grupės dydis tapo priklausomas nuo atskirų vardų dažnumo.

Taigi graikiški vardai moterų vardyne buvo dažniausi NLL, vyrų – SL, nors tuo metu ir apėmė mažesnę vardyno dalį nei NLL, kai skolinti vyrų vardai su baigmeniu *-ij-* buvo reti. SL ir ILL nauji graikiški asmenvardžiai plačiai neišplito, dėl to jų sudaroma vardyno dalis priklausė nuo išlaikyto onimų, duotų nuo NLL, dažnumo, kuris daugeliu atveju mažėjo, kartu mažėjant ir graikiškų vardų daliai.

Kitos kilmės pasikartojančių vardų grupės apima mažiau vardyno. Iš jų dydžiu išsiskiria moterų hebrajiškų vardų grupė, kuri didžiausia buvo NLL dėl avd. *Marija* 13245 populiarumo¹³. SL avd. *Marija* 10561 tapus retesniai, mažėjo ir hebrajiškų vardų dalis, ILL apėmusi dar mažiau vardyno, toliau silpstant avd. *Marija* 5498 populiarumui, nes ILL plintantis jo trumpinys *Mija* 502 taip plačiai neišplito. Kiek didesnė yra skirtingų kilmės aiškinimų vardų grupė. Nors NLL ir SL šios kilmės vardai pasikartojo reti, bet ILL jų dalis, ypač vyrų, vardyne augo. Tokį padidėjimą ILL lėmė nuo NLL duoto avd. *Elija* 1605, nuo SL – avd. *Adrija* 1394, *Arijus* 1484, *Adrijus* 1080, *Elijus* 831 dažnumas. Toks pats kaitos polinkis matomas ir kitose vardų kilmės grupėse. Išaugus avd. *Darija* 1058, *Darijus* 225 populiarumui ILL padidėjo iš Rytų kalbų perimtos, avd. *Amelija* 2274 – moterų germaniškų vardų grupių dalys. Iš jų matyti, kaip atskiro vardo populiarumas veikia visos grupės dydį.

Pasikartojantys slaviški, romaniški vardai nebuvo dažni. Slaviškų vardų dalis mažėjo nuo SL ir sunyko ILL. Romaniškų vardų, būdingesnių moterims, dalis taip pat mažėjo nuo SL, kai buvo populiarūs avd. *Rozalija* 660, *Alicija* 105, o SL jie apėmė didesnę dalį dėl avd. *Alicija* 654, *Rozalija* 142 dažnumo. Šiems vardams tapus nepopuliariems ILL, romaniškų onimų dalis sumažėjo (plg. dažniausią avd. *Alicija* 208), o naujai skolinti šios kilmės vardai neišplito. Nors šiose vardų grupėse vykusį kaita nebuvo ryški, bet iš jos taip pat matyti, kad mažesnių

¹³ Didelis avd. *Marija* populiarumas atspindi garbinamą Dievo Motinos kultą, kuris įvairiose Europos šalyse susiformavo nuo XVI–XVIII a. (Leibring 2016: 206).

grupių dydis priklausė nuo atskirų vardų populiarumo, o daugiausia pokyčių vardyne vyko ILL.

Taigi ištyrus pasikartojančių skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* grupes pagal kilmę nustatyta, kad VL vardyne dažniausiai kartojosi lotyniški ir graikiški vardai. Nuo SL lotyniškų vardų dalis didėjo, graikiškų – mažėjo, o vyrų vardyne, kurį sudaro mažiau vardų nei moterų, šis procesas vyko intensyviau. Lotyniškų vardų dalies didėjimas aiškintinas ne tik nuo NLL vaikams duodamų asmenvardžių išlaikomu, „atgimstančiu“ populiarumu, bet ir plintančiais naujai atsiradusiais vardais. Graikiškų vardų dalis mažėjo blėstant jų populiarumui, o nauji graikiški vardai plačiai neplito. Kitos kilmės vardų grupių įtaka vardyno kiekybinei kaitai buvo nedidelė, jų grupių dydis svyravo keičiantis atskirų dažnių onimų populiarumui ir ryškiausi pokyčiai vardyne vyko ILL.

Įvairiu metu labai dažni skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* daugiausiai buvo duoti nuo NLL, tik avd. *Adrija, Elijus, Adrijus, Arijus* paplito SL, avd. *Mija* – ILL. Taigi NLL ne tik iš pasikartojančių lotyniškų ir graikiškų vardų susiformavo vardyno branduolys, kitęs dėl vardų dažnumo, bet NLL duota ir daugelis šios kilmės vardų, vėliau išplitusių vardyne.

SPECIFINĖS IŠ KITŲ KALBŲ PERIMTOS VARDŲ FORMOS SU BAIGMENIU *-IJ-* IR JŲ KAITA

Dalis į kitas kalbas perimtų asmenvardžių, prigiję toje kalboje, įgijo kitokią kamieno formą. Tokių vardų pasitaiko ir tarp skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-*. Tai yra vardai, Lietuvoje registruoti pagal jų tarimą, plg. lotyniškos kilmės anglų kalbos formą *Džulija* šalia lotyniško avd. *Julija*, ar dėl dėsningos raidos patyrę pokyčių atskirose kalbose ir į Lietuvos vardyną perimti pakitusia forma, plg. lotyniškos kilmės italų kalbos formą *Otavijus* šalia lotyniško avd. *Oktavijus*. Šie onimai laikomi skolintomis baigmenį *-ij-* turinčiomis specifinėmis vardų formomis. Dalis jų Lietuvos vardyne yra variantiški, plg. avd. *Eufrosinija* ir *Jefrosinija*, *Salomija* ir *Salomėja*, *Deonisija* ir *Deonisa*, kiti variantų neturi, plg. avd. *Aksija*, *Feoktistija*.

Specifinės vardų formos sugrupuotos pagal kalbas, iš kurių į Lietuvos vardyną perimta daugiausiai asmenvardžių. Išskirtos rusų, plg. avd. *Agafija*, *Afanasijus*, anglų, plg. avd. *Odelija*, *Kamilijus*, ispanų, plg. avd. *Kostansija*, *Eusebijus*, italų, plg. avd. *Feličija*, *Vitorijas*, galimai skirtingose, plg. avd. *Arija*, *Enijus*, ir kitose, plg. avd. *Zidonija*, *Glaudijus*, kalbose susidariusios onimų formos.

Duomenys pateikti 2 lentelėje, kurios horizontaliose grafose nurodytas NLL, SL, ILL ir VL į grupes išskirtų atskirų ir pasikartojančių, pateiktų skliaustuose, moterų ir vyrų asmenvardžių skaičius. Nustačius, kokią tiriamų vardų dalį sudaro išskirtų grupių asmenvardžiai, pirma nurodyta atskirų, skliaustuose – pasikartojančių vardų procentinės dalys. Priešpaskutinė grafa skirta visų specifinių iš kitų kalbų perimtų vardų formų skaičiui ir jų procentinėms dalims pateikti. Pabaigoje nurodyta, kokią skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* dalį sudaro tirti NLL, SL, ILL ir VL onimai.

2 LENTELĖ. Specifinės skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* formos pagal kalbas

Perimtos formos šaltinis	Ly-tis	Rusų kalba	Anglų kalba	Ispanų kalba	Italų kalba	Galimai skirtingos kalbos	Kitos kalbos	Iš viso	Sudaro ma dalis tiriama-me varydne
NLL vardai	M	82 (3481) 86,4 % (98,4 %)	3 (30) 3,1 % (0,9 %)	1 (1) 1,2 % (0 %)	3 (4) 3,1 % (0,1 %)	3 (19) 3,1 % (0,5 %)	3 (4) 3,1 % (0,1 %)	95 (3539) 100 %	35,1 % (5,2 %)
	V	79 (1317) 97,6 % (99,3 %)	1 (8) 1,2 % (0,6 %)	0	0	0	1 (1) 1,2 % (0,1 %)	81 (1326) 100 %	48,2 % (36 %)
SL vardai	M	66 (2220) 68 % (95 %)	8 (31) 8,3 % (1,3 %)	3 (11) 3,1 % (0,5 %)	7 (28) 7,2 % (1,2 %)	4 (26) 4,1 % (1,1 %)	9 (21) 9,3 % (0,9 %)	97 (2337) 100 %	34,6 % (2,9 %)
	V	61 (6232) 89,8 % (99,5 %)	0	2 (9) 2,9 % (0,1 %)	3 (25) 4,4 % (0,4 %)	0	2 (2) 2,9 % (0 %)	68 (6268) 100 %	34,6 % (10 %)
ILL vardai	M	43 (2890) 59,7 % (84,6 %)	14 (441) 19,4 % (12,9 %)	3 (9) 4,2 % (0,3 %)	7 (54) 9,7 % (1,6 %)	2 (19) 2,8 % (0,5 %)	3 (4) 4,2 % (0,1 %)	72 (3417) 100 %	30,7 % (5,1 %)
	V	24 (828) 70,7 % (92,9 %)	1 (3) 2,9 % (0,3 %)	1 (9) 2,9 % (1 %)	6 (49) 17,6 % (5,5 %)	0	2 (3) 5,9 % (0,3 %)	34 (892) 100 %	21,5 % (3,7 %)
VL vardai	M	115 (8591) 70,1 % (92,5 %)	15 (502) 9,1 % (5,4 %)	5 (21) 3,1 % (0,2 %)	10 (86) 6,1 % (0,9 %)	6 (64) 3,7 % (0,7 %)	13 (29) 7,9 % (0,3 %)	164 (9293) 100 %	37,7 % (4,3 %)
	V	102 (8377) 87,2 % (98,8 %)	2 (11) 1,7 % (0,1 %)	2 (18) 1,7 % (0,2 %)	6 (74) 5,1 % (0,9 %)	2 (3) 1,7 % (0 %)	3 (3) 2,6 % (0 %)	117 (8486) 100 %	37,5 % (9,3 %)

Iš 2 lentelės paskutinės grafos matyti, kad nesikartojančios specifinės onimų formos sudaro daugiau nei trečdalį VL vardino – 37,7 proc. moterų ir 37,5 proc. vyrų skolintų vardų su baigmeniu *-ij-*. NLL aptariamų vardų dalis Lietuvoje buvo didžiausia, o SL ir ypač ILL – mažėjo, intensyviau vyrų vardyne.

Daugiausia nesikartojančių asmenvardžių yra specifinės iš rusų kalbos perimtos formos: VL jie sudaro 70,1 proc. moterų ir 87,2 proc. vyrų aptariamų vardų formų. Šių asmenvardžių mažėjo SL ir ILL; moterų vardyne jų dalis ryškiau sumažėjo SL, vyrų – ILL. Nors didelė dalis tokių onimų duoti LR piliečiams, kurių gimtoji kalba nėra lietuvių kalba¹⁴, bet šis polinkis rodo, kad Lietuvoje mažėja specifinių iš rusų kalbos skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* formų įvairovė.

Moterų vardyne dydžiu išsiskiria iš anglų, italų, vyrų – iš italų kalbų perimtų vardų grupės, kurių dalys didėjo SL ir ypač ILL. Vis dėlto iš kitų kalbų perimtų nesikartojančių vardų formų grupės niekada neprilygo įvairovei, kuri buvo iš rusų kalbos perimtų specifinių formų grupėje.

Pasikartojančios specifinės vardų formos apėmė nedidelę visų skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* dalį, nes sudarė 4,3 proc. moterų ir 9,3 proc. vyrų onimų (žr. 2 lentelę). Moterų vardyne, lyginant su NLL, jų dalis mažėjo SL, o vėliau augo ILL. Vyrų vardyne šie asmenvardžiai NLL, kai skolinti vardai su baigmeniu *-ij-* buvo reti, sudarė 36 proc., o vėliau jų dalis mažėjo. Taigi specifinės vardų formos ryškios kiekybinės įtakos skolintų asmenvardžių su baigmeniu *-ij-* kaitai neturėjo.

Dažniausi pasikartojantys asmenvardžiai yra specifinės rusų kalbos formos, dominuojančios VL: apima 92,5 proc. moterų ir 98,8 proc. vyrų vardino. Moterų onimų grupės dydį NLL lėmė avd. *Jevgenija* 668, *Anastasija* 546, *Klavdija* 530, *Jevdokija* 526, *Taisija* 206, *Jefrosinija* 151, *Agafija* 148, *Feodosija* 136 populiarumas. SL šios grupės vardų dalis mažėjo, plg. avd. *Klavdija* 231, *Jevdokija* 109, *Taisija* 94 dažnumą, o plačiausiai paplitusių avd. *Jevgenija* 864, *Anastasija* 548 skaičius augo neryškiai. ILL šių vardų dalis mažėjo toliau ir grupės dydis išliko dėl plintančio avd. *Anastasija* 2230, taip pat avd. *Jevgenija* 293, *Taisija* 152 dažnumo.

NLL skolinti vyrų vardai su baigmeniu *-ij-* buvo reti (žr. 1 lentelę), bet jų daugumą sudarė iš rusų kalbos perimti avd. *Vasilijus* 365, *Jurijus* 183, *Grigorijus* 179, *Jevgenijus* 174, *Dmitrijus* 80. SL išplitus skolintiems vardams su baigmeniu *-ij-*, iš rusų kalbos perimtos formos liko dažniausia specifinių vardų formų grupė, išaugus avd. *Jurijus* 2657, *Jevgenijus* 1240, *Vasilijus* 860, *Dmitrijus* 707, *Grigorijus* 349, *Dmitrijus* 155 populiarumui. ILL šių onimų dalis mažėjo, nors

¹⁴ Tokį polinkį rodo XX a. pirmos pusės ir vidurio LR piliečių asmenvardžiai, kai registruojant vaikus buvo nurodoma jų tautybė, dažniausiai – rusas, rusė, o vėliau nurodyti tautybę tapo neprivaloma.

šios grupės vardai ir toliau dominavo dėl avd. *Dmitrijus* 252, *Jevgenijus* 238, *Jurijus* 151 dažnumo.

Taigi iš rusų kalbos perimtos specifinės pasikartojančių vardų formos VL sudarė išskirtų onimų daugumą, nors jų dalis mažėjo nuo SL. Jų kaita rodo, kad Lietuvos vardyne silpsta specifinių iš rusų kalbos perimtų vardų su baigmeniu *-ij-* įtaka, kartu ir nelietuvių vardyne. Iš šių vardų kaitos taip pat matyti, kad mažėjant asmenvardžių populiarumui ir neplintant naujiems onimams, grupės dydis priklauso nuo atskirų vardų dažnumo, kurį išryškina avd. *Anastasija* atvejis ILL.

Iš kitų kalbų nei iš rusų perimtos specifinės formos sudarė mažą pasikartojančių vardų dalį – 7,5 proc. moterų ir 1,2 proc. vyrų onimų. NLL šios vardų grupės neapėmė daugiau nei 2 proc. moterų, 1 proc. vyrų tiriamų vardų. SL jų dalis augo moterų vardyne, kai dažnesni tapo iš anglų, plg. avd. *Kamilija* 11, italų, plg. avd. *Erminija* 13, ir galimai skirtingų, plg. avd. *Saverija* 21, kalbų perimti vardai. Aptariamais vyrų vardais SL buvo retesni už moterų, iš jų šiek tiek išsiskyrė iš italų kalbos perimti vardai dėl avd. *Erminijus* 13, *Elvijus* 11 dažnumo. ILL moterų vardyne toliau didėjo iš anglų, plg. avd. *Kamilija* 208, *Evija* 137, *Alisija* 43, italų, plg. avd. *Elvija* 30, *Giulija* 10, kalbų perimtų specifinių vardų formų dalis. Vyrų vardyne ILL tapo pat augo iš italų kalbos perimtų vardų formų dalis, plg. avd. *Elvijus* 20, *Orijus* 18. Tai rodo, kad moterų vardyne nuo SL, vyrų – nuo ILL vis dažniau kartojasi ne iš rusų kalbos perimtos specifinės vardų formos. Didžiausią vardyno dalį jos apima ILL, moterų vardyne padidėjus iš anglų, italų, vyrų – iš italų kalbų perimtų vardų dažnumui.

Taigi iš kitų kalbų perimtos specifinės formos nors išsiskyrė įvairove, apėmusios beveik trečdalį skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventoriaus, bet buvo nedažnos – sudarė pasikartojančių vardų periferiją. Tarp skolintų vardų su baigmeniu *-ij-*, atskirų vienetų ir pasikartojančių onimų, dažniausios yra specifinės iš rusų kalbos perimtos formos, kurių dalys laikui bėgant mažėjo. Moterų vardyne nuo SL, vyrų – nuo ILL daugėjo ne iš rusų kalbos perimtų specifinių vardų formų, kurių įvairovė didžiausia buvo ILL, išplitus moterų iš anglų, italų, vyrų – iš italų kalbų perimtomis formoms, nors jie ir nebuvo dažni. Nuo XX a. pabaigos didėjant iš anglų, italų kalbų perimtų vardų daliai, Lietuvos vardynas tampa panašus į kitų Europos tautų vardynus (Wolffsohn 2000: 28–30).

APIBENDRINIMAS

Pagal kilmę ištyrus skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventorių nustatyta, kad jų branduolį sudaro lotyniški ir graikiški asmenvardžiai, įvairesni ir dažnesni už kitų kilmės grupių onimus. Lotyniškų ir graikiškų onimų dažnumas yra

didesnis už jų įvairovę. Manytina, kad šios kilmės vardai gali dominuoti visos Lietuvos skolintame vardyne, o dažniausi šių grupių asmenvardžiai labiausiai veikė naujų onimų su baigmeniu *-ij-* susidarymą.

XX–XXI a. didėjo lotyniškų ir mažėjo graikiškų vardų dalys. Atskirų lotyniškų vardų dalis augo palaiapsniui, o pasikartojančių šios kilmės vardų dalis labiausiai padidėjo SL ir vėliau augo ne taip ryškiai. Atskirų graikiškų vardų dalis matomiau sumažėjo ILL, nors pasikartojantys graikiški vardai nuo SL apima vis mažiau vardino, o šis procesas tęsiasi ILL. Vyrų vardyne, mažesniame už moterų, pokyčiai yra ryškesni. Ši kaita rodo, kad pirma silpsta populiarų onimų dažnumas, vėliau mažėja jų įvairovė, o pokyčiai, prasidėję SL, yra ryškesni mažesniame inventoriuje. Tokie kaitos polinkiai gali būti būdingi ir visam Lietuvos vardinui.

VL augusi pasikartojančių lotyniškų vardų dalis rodo jų svarbą Lietuvos, ypač moterų, vardyne. Didelė nuo NLL duodamų vardų įvairovė, nusistovėjusios jų vartojimo tradicijos, išlaikytas, svyruojantis ar grįžęs populiarumas, plg. avd. *Viktorija*, yra pagrindinės priežastys, dėl kurių lotyniški asmenvardžiai yra dažniausi Lietuvos skolintų vardų su baigmeniu *-ij-* inventoriuje.

Kitų vardų, atskirų vienetų, grupės yra mažesnės, o iš jų didžiausia įvairovė yra hebrajiškų, dvejopo kilmės aiškinimo ir moterų iš Rytų kalbų perimtų onimų grupėse. Kadangi daugelio grupių vardų įvairovė ryškiausiai didėjo ILL, tai gali būti sisteminis Lietuvos vardino reiškinys, paskata plisti vediniams su baigmeniu *-ij-*.

Periferinis mažesnių vardų grupių pobūdis išryškėjo įtraukus pasikartojančius asmenvardžius, nes išskyrus moterų hebrajiškus vardus dėl avd. *Marija* populiarumo, kiti onimai apima mažą pasikartojančių vardų dalį. Taigi daugelį kitos kilmės vardų grupių sudaro neišplitę asmenvardžiai, o dažni kitos kilmės nei lotyniški ar graikiški vardai yra vienetiniai atvejai, kas gali būti būdinga ir visos Lietuvos vardinui. Mažesnių pasikartojančių vardų grupių apimamų dalių svyravimai atskleidė, kad nuo atskirų onimų populiarumo priklauso jų grupės dalis vardyne.

Specifinės iš kitų kalbų perimtos vardų formos apima beveik trečdalį nesikartojančių onimų, tačiau nėra dažnos ir laikytinos vardino periferija. Iš jų matyti, kad kitose kalbose kitą formą įgavę vardai, išskyrus daugiau nelietuviškas būdingą avd. *Anastasija*, plačiau nei kelių šimtmečių vartojimo tradiciją Lietuvoje turintys vardai neišplito, o tai gali būti būdinga ir kitoms asmenvardžių grupėms.

Tarp specifinių iš kitų kalbų perimtų formų dominuoja iš rusų kalbos perimtos formos. Laikui bėgant jų dalis mažėjo, nors iš kitų kalbų perimtos specifinės formos, dažniausios ILL, išplitus moterų iš anglų, italų, vyrų – iš italų kalbų perimtiems onimams, nebuvo itin dažnos. Jų kaita atspindi didėjančią

vardų įvairovę ILL ir rodo nuo XX a. pabaigos Lietuvos vardyną labiausiai veikiančių anglų, italų onimams, nors jų poveikis neprilygsta iš rusų kalbos perimtų vardų įtakai.

LITERATŪRA

Ainiala Terhi, Saarelma Mina, Sjöblom Paula 2016: *Names in Focus*. Studia Fennica Linguistica 17, Helsinki: Finnish Literature Society. DOI: 10.21435/sflin.17.

Alford Richard D. 1988: *Naming and Identity. A Cross-Cultural Study of Personal Naming Practices*, New Haven, Connecticut: HRAF.

Balode Laimute, Plēsuma Ieva 2015: Retie personvārdi Latvijā trešās tūkstošgades sākumā. – *Onomastica Lettica*, 4. laidziens, Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 220–251.

Biryła 1966 – Бірыла Мікалай В. 1966: Беларуская антрапанімія, Мiск: Навука і тэхніка.

Blount Benjamin 2015: Personal Names. – *The Oxford Handbook of the Word*, J. R. Taylor (ed.), Oxford University Press: Oxford, 616–633. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199641604.013.011.

BTN – *Behind the name* [internetu svetainė]: [the etymology and history of first names]. Prieiga internete: <https://www.behindthename.com/top/> [žiūrėta 2020-11-15].

Bush Stephen J. 2020: Ambivalence, Avoidance, and Appeal: Alliterative Aspects of Anglo Anthroponyms. *Names* 68(3), 141–155. DOI: 10.1080/00277738.2020.1775471.

De Felice Emidio 1996: *Dizionario dei nomi italiani*, Moncalieri, Torino: Pozzo Gros Monti S. p. A.

Gerhards Jürgen 2010: *Die Moderne und ihre Vornamen. Eine Einladung in die Kulturosoziologie*, 2 Auflage, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, Springer Fachmedien.

Gerhards Jürgen, Hackenbroch Rolf 2000: Trends and Causes of Cultural Modernization. An Empirical Study of First Names. – *International Sociology* 15(3), 501–531.

Gottschald Max 1982: *Deutsche Namenkunde. Unsere Familiennamen*. Fünfte verbesserte Auflage mit einer Einführung in die Familiennamenkunde von Rudolf Schützeichel, Berlin, New York: Walter de Gruyter.

Jegelevičius Sigitas 2002: *Nemunaitis ir jo parapija*, 1 kn., Vilnius: Katalikų akademija.

Jovaiša Liudas 2005: Krikšto vardai XVII a. pirmos pusės Lietuvoje. – Šventieji vyrai, šventosios moterys. Šventųjų gerbimas LDK XV–XVII a., sud. M. Paknys, Vilnius: Aidai, 147–184.

Klimavičius Jonas 2004: Tarptautiniai žodžiai lietuviškoje reklamoje. – *Reklamos kalba*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 14–32.

Leibring Katharina 2016: Given Names in European Naming Systems. – *The Oxford Handbook of Names and Naming*, C. Hough (ed.), Oxford University Press: Oxford, 199–213. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199656431.013.51.

Leumann Manu 1977: *Lateinische Laut- und Formenlehre*, München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung.

LVKŽ – Kuzavinis Kazimieras, Savukynas Bronys, *Lietuvių vardų kilmės žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2007.

NB – *Nameberry* [interneto svetainė]: [the #1 baby name site, by a wide margin]. Prieiga internete: https://nameberry.com/popular_names [žiūrėta 2020-11-15].

Maciejauskienė Vitalija 1989: Ne visi vardai puošia vardyną. – *Kalbos kultūra* 57, 82–86.

Maciejauskienė Vitalija 1991: *Lietuvių pavardžių susidarymas*, Vilnius: Mokslas.

Malec Maria 1994: *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.

Salys Antanas 1983: *Rinktiniai raštai 2*, Roma: Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija.

Salway Benet 1994: What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice from c. 700 B.C. to A.D. 700. – *Journal of Roman Studies* 84, 124–145.

Siliņš Klāvs 1990: *Latviešu personvārdu vārdnīca*, Rīga: Zinātne.

Sinkevičiūtė Daiva 2012: 2011 m. populiariausių vardų davimo tendencijos. – *Gimtoji kalba* 7, 3–8.

Sinkevičiūtė Daiva 2014: Populiariausi 1991–2010 m. berniukų vardai ir jų davimo tendencijos. – *Gimtoji kalba* 6, 3–8.

Sinkevičiūtė Daiva 2014a: Populiariausi 1991–2010 m. mergaičių vardai ir jų davimo tendencijos. – *Gimtoji kalba* 7, 3–8.

Sinkevičiūtė Daiva 2018: Litauische Vornamen naturthematischer Herkunft: Trends des letzten Jahrhunderts. – *Onomastica Uralica* 13, 243–257.

Sinkevičiūtė Daiva 2020: Tendenzen von Bildung und Gebrauch der baltischen Vornamen mit dem Suffix *-(i)ut-* in Litauen. – *Onomastikas pētījumi II / Onomastic Investigations II*, L. Balode, Chr. Zschieschang (eds.), Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 240–259.

Sinkevičiūtė Daiva, Griniūtė Vaida 2014: Ispaniški vardai Lietuvos vardyne 1991–2010 m. – *Bendrinė kalba* 87, 1–17.

Slednikov 2013 – Следников Алексей Г. О передаче на латинском языке антропонимов иноязычного происхождения. – *Проблемы истории, филологии, культуры* 41(3), 262–269.

Suslova, Superanskaja 1991 – Сулова Анна В., Суперанская Александра В. *О русских именах*, Ленинград: Лениздат.

Švedas Aurimas 2009: *In the Captivity of the Matrix, Soviet Lithuanian Historiography, 1944–1985*, Amsterdam, New York: Rodopi.

Trijniak 2005 – Трійняк Іван І. *Словник українських імен*, Київ: Довіра.

Vandebosch Heidi 1998: The Influence of Media on Given Names. – *Names* 46(4), 243–262. DOI: 10.1179/nam.1998.46.4.243.

vardai.vlkk.lt – *Lietuvos Respublikos piliečių vardų svetainė*, Vilnius: Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Vilniaus universitetas [žiūrėta 2020-09-15].

Weiss Michael 2009: *Outline of the Historical and Comparative Grammar of Latin*, Ann Arbor, New York: Beech Stave Press.

Wolffsohn Michael 2001: Nomen est omen. Vornamenwahl als Indikator: Methoden und Möglichkeiten einer ‘historischer Demoskopie’. – *Name und Gesellschaft. Soziale und historische Aspekte der Namengebung und Namenentwicklung*, J. Eichhoff, W. Seibicke, M. Wolffsohn (Hrsgs.), Mannheim u.a.: Dudenverlag.

Zinkevičius Zigmąs 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*, Vilnius: Mokslas.

Zinkevičius Zigmąs 2005: *Krikščionybės ištakos Lietuvoje. Rytų krikščionybės vardyno duomenimis*, Vilnius: Katalikų akademija.

Zinkevičius Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

The Development of Borrowed Names Ending in *-ij-* in Lithuanian (Origin)

SUMMARY

An analysis of the origin of Lithuanian borrowed names ending in *-ij-* shows that their core was constituted by Latin and Greek names, for the most part used since the 1st half of the 20th century. Their frequency is bigger than their diversity. During the 20th–21st centuries the number of names of Latin origin increased, whereas those of Greek origin decreased. These changes were more pronounced in the comparatively smaller group of male names than among female names. The origin of other name groups was more variegated, even though they were significantly less numerous. The fluctuation in their numbers shows that the frequency of different name groups depends on the popularity of individual names. Among the different periods the period leading to the independence of Lithuania stands out as being the one with a greater variety of names. Specific forms taken from other languages were rather variegated, but at the same type infrequent and thus belonged to the periphery of the Lithuanian system of names. Among specific forms borrowed from other languages those of Russian origin predominate, even though their number slightly decreased together with the expansion of name forms taken from English and Italian.

Įteikta 2021 m. vasario 17 d.

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ

Baltistikos katedra

Baltijos kalbų ir kultūrų institutas

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5, Vilnius LT-01513, Lietuva

daiva.sinkeviciute@flf.vu.lt